

Flere af de olympiske discipliner foregik omkring Londons monumenter. På billedet ses maratonløbere med Buckingham Palace i baggrunden. (Foto: NTB Scanpix/Håkon Mosvold Larsen)

Tredje gang er den "rigtige" gang:

De olympiske lege i London 1908, 1948
og 2012

INDLEDNING

I juli og august 2012 blev der for tredje gang afholdt olympiske lege i London.¹ Hovedstaden i den moderne sports moderland satte hermed en ny olympisk rekord. Ingen anden by har tidligere været vært for OL tre gange. London vandt værtskabet for legene i 2012 i skarp konkurrence med Paris, der ligesom den britiske hovedstad tidligere havde huset de olympiske lege to gange. Der er imidlertid stor forskel på den måde London i 2005 erhvervede sig værtskabet for legene i 2012 og så de to tidligere gange, og der er også stor forskel på konteksten for OL i 2012 og OL i 1908 og 1948. I forbindelse med legene i 2012 var der i 2005 kamp til stregen om værtskabet, mens OL i 1908 og 1948 havnede i London i mangel af bedre. I 1908 var legene en del af verdensudstillingen, og i 1948 var der tale om lettere amputerede lege i skyggen af Anden Verdenskrig. OL i 2012 fremstår som en selvstændig megaevent under det politisk korrekte kodeord *legacy*, som kan oversættes til arv eller eftermæle.

I OL sammenhæng handler legacy om etablering af diverse relevante "arvestykker" for eftertiden. Fokus er i den henseende både på de håndgribelige (fx de etablerede sportsfaciliteter og infrastrukturer) og knapt så håndgribelige (fx værtsbyens generelle og erhvervsmæssige billede udadtil) længerækkende resultater af legene.

I det følgende vil vi med hovedvægt på OL 2012 se nærmere på såvel den historiske kontekst og den politiske og økonomiske iscenesættelse af de tre omgange London-lege.² De konstaterede forskelligheder mellem legene i 1908, 1948 og 2012 vil så til sidst danne afsæt for en perspektiverende diskussion af de tre London spektakler og deres status i de moderne olympiske leges historie.

LONDON 1908

Den internationale olympiske komité (IOC) blev på Coubertins initiativ dannet i 1894, og de første moderne lege i Athen 1896 var en rimelig succes. Coubertin betegnede selv disse som atleternes verdensudstilling, og derfor blev de følgende lege til og med London 1908 naturligt integreret i datidens store verdensudstillinger (Hansen 1988). Det skulle dog vise sig at være særdeles problematisk. Som en del af verdensudstillingerne varede legene for længe og foregik uden større offentlig bevågenhed. Først legene i Stockholm i 1912 viste en model for fremtidens organisation af legene. (Hansen og Skovgaard 2012)

Ved legene i 1900 i Paris og i 1904 i St. Louis var IOC nærmest placeret i tilskuerens rolle, og organisationens indflydelse på legene i verdensudstillingerne var minimal. Efter legene i St. Louis satte IOC sig for at styrke sin indflydelse på de kommende lege vel vidende, at de moderne lege ellers risikerede at vitre bort. For at dette skulle kunne lade sig gøre, var det vigtigt at de nationale olympiske komiteer, der siden 1894 begyndte at etablere sig, ville bakke IOC op. Til at begynde med var det imidlertid ikke så enkelt. Coubertin og IOC var simpelthen ikke magtfulde nok. Det mest iøjnefaldende eksempel herpå blev de ikke anerkendte olympiske lege i Athen i 1906.

Coubertin så gerne, at Rom skulle blive den næste værtsby for legene i 1908, men siden succesen i 1896 havde Athen vedvarende ønsket at gentage legene. Det var hidtil ikke lykkedes, men i anledning af 10-året for de første moderne lege fik den græske olympiske komité med kronprins Konstantin i spidsen held med sit foretagende. Invitationerne blev uden IOC's medvirken sendt direkte til idrætsinteresserede kontaktpersoner i de relevante lande, en hand-

ling Coubertin var stærkt utilfreds med. Det lykkedes imidlertid at få en rimelig tilslutning til legene, og især de nordiske lande mødte frem med en efter datidens målestok stor repræsentation. Coubertin blev væk fra legene i Athen, og IOC besluttede at legene ikke skulle optræde i IOC's officielle statistiker. I sine erindringer har Coubertin dog forliget sig med legene i Athen 1906, fordi en del af de dengang nydannede nationale olympiske komiteer medvirkede. (Coubertin 1998)

I løbet af 1906 blev det imidlertid klart, at Rom ikke kunne klare opgaven. Den italienske økonomi var som en følge af Vesuvus udbrud for anspændt, og de medlemmer af IOC, der medvirkede ved legene i Athen i 1906, besluttede sig for, at legene i stedet skulle foregå i London. På grund af sit fravær fra legene i Athen havde Coubertin ingen indflydelse på, at legene blev flyttet. Storbritannien var sportens moderland og på det tidspunkt vel verdens stærkeste sportsnation. Valget syntes dermed oplagt.

Man manglede bare et ordentligt stadion for at legene kunne afvikles i London. Heldigvis var der gang i et hidtil uhørt fransk-britisk samarbejde om at afholde en større verdensudstilling i London, den såkaldte *Franco-British Exhibition of 1908* og med denne organisation indledte IOC et samarbejde. Arrangørerne af udstillingen kunne godt bruge et sted til ceremonien i forbindelse med åbningen og afslutningen af udstillingen, og indvilligede i at bygge et stadion, som også kunne rumme de olympiske lege. For at tilgodese legene valgte man, at byggeriet skulle muliggøre, at så godt som alle aktiviteter kunne præsenteres på stadion. I midten var der græs til blandt andet opmarch og gymnastik. Uden om løbebanen blev der bygget en cykelbane, og i et hjørne af stadion blev der anlagt et svømmebassin. White City Stadium var navnet, og det kunne rumme 68.000

AF
JØRN HANSEN
& THOMAS
SKOVGAARD

tilskuere. Ved maratonløbet den sidste dag skulle der dog angiveligt have været op til 90.000 tilskuere (Hansen og Skovgaard 2012).

Det var da også legenes atletikkonkurrencer, der reddede legene, og fik samarbejdet med verdensudstillingen til at gå op i en højere enhed. Ligesom ved de to foregående lege strakte begivenhederne sig sammen med udstillingen over lang tid (i alt 193 dage), og til de fleste kampe var der kun få tilskuere. Det var den britiske presses interesse for kampen mellem de amerikanske og britiske atleter, der fik tilskuere til at strømme til stadion og reddede legene som begivenhed. På det spektakulære plan havde man i forlængelse af legene i Athen indført indmarchen med de forskellige nationer ordnet sammen med deres flag i tilknytning til åbningsceremonien den 13. juli. På det sportslige plan begyndte man i højere grad at anvende generelle internationale måle- og bedømmelseskriterier, ligesom man håndhævede princippet om, at kun amatører kunne deltage. I sportens hjemland kunne man sammen med IOC bedre få orden i sportens regelsæt.

Antallet af deltagere var omkring tre gange så stort som ved legene i St. Louis, og for første gang optrådte kunstsport som olympisk disciplin. Danmark stillede med mere end dobbelt så mange deltagere som i Athen 1906, og deltog for første gang med det officielle landshold i

fodboldturneringen. I alt nåede antallet af deltagere op på ca. 2.000.

London 1908 var første gang fodbolden for alvor blev en del af de olympiske lege. Et ofte kompliceret samarbejde mellem IOC og det i 1904 etablerede internationale fodboldforbund, FIFA (Fédération Internationale de Football Association) tog hermed sin begyndelse. Fodbold havde været demonstrationsspil ved legene i 1900 og 1904, og indgik også i de uofficielle lege i Athen 1906. Ud fra en dansk vinkel spillede sidstnævnte lege en særlig rolle, da Danmark med et til lejligheden sammenbragt hold af spillere fra københavnske klubber vandt den "olympiske" fodboldturnering foran hold bestående af internationale spillere fra Smyrna, Saloniki og Athen. De inviterede landshold fra England, Frankrig, Tyskland, Østrig og Holland udeblev, så den guldmedalje, der optræder i de danske OL-annaler, blev vundet på en særdeles billig baggrund. Dansk Boldspil-Union anerkender da heller ikke disse kampe som officielle landskampe.

Mere stolt kan Danmark være af den sølvmedalje DBU's officielle landshold, første gang i rødt og hvidt, vandt ved OL i London 1908. For første gang blev turneringen organiseret i samarbejde med såvel den britiske Football Association som FIFA. Storbritannien måtte kun deltage med ét hold, og ud over Danmark og Storbritannien deltog Frankrig A, Frankrig B (dels var det en fransk-britisk udstilling, dels var FIFA en fransk konstruktion), Holland og Sverige. Efter storsejre over Frankrig B og A mødtes Danmark og Storbritannien i finalen, hvor holdet under overværelse af 8.000 tilskuere i en angiveligt lige kamp tabte 2-0. (Hansen 2006)

Fodboldturneringen i London 1908 må betegnes som en mindre begivenhed, i forhold til den

store bevågenhed OL's maratonløb fik. Sammen med den kongelige familie overværede de omtalte 90.000 tilskuere den dramatiske afslutning på de 42 km og 195 m. Efter ca. 37 km havde den lille spinkle italiener Dorando Pietri lagt sig i spidsen for løbet foran amerikaneren John Hayes, og ved ankomsten til stadion øjnede man en sikker vinder. Men snart begyndte han stærkt dehydreret og med cognac i blodet at tumle rundt og kunne dårligt flytte fødderne. Han faldt således flere gange, men kom dog op igen. Da han få meter før mål igen faldt og ikke kunne rejse sig, og amerikaneren samtidig kom ind i opløbssvinget, ilede to mænd hen til Pietri og bugserede ham mere eller mindre bevidstløs over mållinjen, før Hayes kom i mål. Amerikaneren nedlagde straks protest, og italieneren blev til publikums store fortrydelse diskvalificeret. Som plaster på såret fik Pietri på legenes sidste dag overrakt en guldpokal af dronning Alexandra.

Pietri Dorando er kollapsedet efter maratonløbet ved OL 1908. Det vides ikke, om Dorando ligesom Thomas Hicks i 1904 havde indtaget stimulerende stoffer, der skulle hjælpe ham gennem det anstrengende løb. Men da han af velmenende tilskuere efter kollapse blev hjulpet over målstregen, blev han frataget sin guldmedalje.

Den tragiske helt fik dog senere også oprejsning på sportslig maner. Efter legene blev såvel Pietri som Hayes professionelle og stillede både i 1908 og 1909 i New York op mod hinanden i en revanchematch, som den lille italiener vandt begge gange. (Hansen og Skovgaard 2012)

Legene i London 1908 var sidste gang de indgik i en verdensudstilling. London havde trods en amerikansk-britisk flagstrid – briterne havde glemt at hejse det amerikanske flag, hvorfor amerikanerne under indmarchen undlod at sænke deres flag, da de passerede kongetribunen – sikret afholdelsen af legene i 1908 en rimelig succes, men fiaskoerne fra Paris 1900 og St. Louis 1904 var dog stadig i ret så frisk erindring. Siden 1908 har IOC bestræbt sig på, at de olympiske lege skulle udgøre en enkeltstående begivenhed. I tiden fra 1894 til 1908 var IOC efterhånden blevet en så magtfuld institution, at organisationen sammen med værtsbyerne selv kunne begynde at bestemme over legene. Det lykkedes på mange måder med legene i Stockholm i 1912, men Første Verdenskrig og den politiske uro i kølvandet herpå skabte på ny vanskelige betingelser for IOC og OL. Tyskland samt flere af deres allierede fra Første Verdenskrig blev ikke inviteret til legene i 1920, og først ved OL i Amsterdam 1928 blev Tyskland på ny inviteret. Til gengæld valgte den nye kommunistiske statsdannelse Sovjetunionen at stå uden for IOC i hele mellemkrigstiden.

Ironisk nok blev det Hitler-legene i Berlin i 1936, der blev IOC og de olympiske leges hidtil største manifestation med en iscenesættelse, der lagde en række spor, der senere er blevet indoptaget i nutidens megaevents. Trods de første internationale diskussioner om boykot blev legene i 1936 en kæmpe succes. Hitlers politiske ideologi var i 1936 velkendt i store dele af den internationale politiske offentlighed, men

det var Anden Verdenskrig, der siden kom til at præge fortolkningen af legene i 1936, ligesom krigen også fik indflydelse på legene i London 1948 (Hansen og Skovgaard 2012).

LONDON 1948

Anden Verdenskrig havde reelt bragt IOC i en dvalsesituation. Det sidste egentlige møde blev afholdt i 1939 i London under daværende IOC-præsident Henri de Baillet-Latours ledelse. Det vigtigste emne var planlægningen af legene i Helsinki, efter at Tokyo på grund af krigen i 1937 mod Kina havde givet afkald på at være vært for de planlagte lege i 1940. Anden Verdenskrig kom imidlertid på tværs og vanskeliggjorde IOC's arbejde. I det besatte Belgien samarbejdede IOC-præsidenten med andre IOC-medlemmer – med tyske IOC-medlemmer og sportsfunktionærer som overvågende instans. Efter Baillet-Latours død i 1942 blev svenskeren Sigfrid Edström, IOC's vicepræsident, den reelle leder, og det lykkedes ham at opretholde den skriftlige kontakt med de fleste IOC-medlemmer. Egentlige møder blev det dog ikke til, og da man i Lausanne i 1944 skulle fejre 50-årsdagen for IOC's grundlæggelse, var Reichssportführer Karl Ritter von Halt den eneste, der var i stand til at repræsentere IOC's forretningsudvalg.

Inden IOC igen for alvor var begyndt at fungere efter krigen, besøgte formanden for Englands olympiske komité lord Burghley Edström i Stockholm for at meddele, at London – som oprindeligt skulle have været vært i 1944 – var parat til at påtage sig værtskabet for legene i 1948. Først i 1946 kunne IOC's forretningsudvalg dog mødes i London og planlægge den kommende session i Lausanne i september samme år, hvor man tilsluttede sig at legene skulle afholdes i London. St. Moritz blev samtidig udpeget som hjemsted for vinterlegene. På samme møde blev

Det tog lang tid, før det olympiske system for alvor tog kvindelige atletikudøvere alvorligt. Fanny Blankers-Koen stillede som verdensmester i løb, længde- og højdespring op ved legene i 1948, men måtte alligevel på grund af sine 30 år lytte til udtalelser om, at hun som husmoder burde blive hjemme og passe sine børn. Hun lyttede ikke og vandt fire guldmedaljer.

Edström også formelt valgt som præsident for IOC. Som vicepræsident fik han amerikaneren Avery Brundage (Hansen og Skovgaard 2012).

Genbrug gjorde sig til en hvis grad gældende ved sommerlegene i London. I 1924-25 var der i London blevet afholdt en af Storbritanniens største udstillinger (*British Empire Exhibition*), der skulle vise det britiske imperium i al dets magt. Ved denne lejlighed blev der opført et sta-

dion med plads til 120.000 tilskuere i bydelen Wembley, som især er blevet kendt som Englands hjemmebane i fodbold. London, der var hårdt ramt af de utallige tyske bombetogter mod hovedstaden, renoverede det gamle stadion, og forsynede det med en løbebane. Også svømmestadion fra 1924 blev taget i brug, og kunne overdækket med brædder ligeledes fungere som hjemsted for boksning og brydning. Faciliteterne stod selvklaart ikke mål med Berlins fra legene i 1936, men generelt var legene en succes.

Tyskland og Japan var ikke inviteret med til legene, men i alt deltog ti lande flere end i 1936. I henhold til IOC's regler havde såvel Tyskland som Japan fortsat medlemmer i IOC, og derudover havde IOC som gæst inviteret Carl Diem til London. I IOC kom det aldrig til et opgør med de naziorienterede tyske IOC medlemmer, tværtimod gjorde såvel Edström som Brundage i efterkrigstiden en stor indsats for at rehabilitere disse (Hansen og Skovgaard 2012).

Legene i 1948 var sidste gang, hvor kunstnere konkurrerede mod hinanden. Blandt atleterne lagde man især mærke til den hollandske husmoder, som hun dengang blev kaldt, Fanny Blankers-Koen, der vandt fire guldmedaljer i sprinterkonkurrencerne, samt det løbende lokomotiv tjecken, Emil Zatopek. For Danmark indledte Paul Elvström sin olympiske karriere med sin første guldmedalje, og i 800 m løb stillede det senere IOC-medlem Niels Holst Sørensen op.

I fodboldturneringen måtte de professionelle, som i alle andre sportsgrene, ikke deltage, og flere lande stillede med deres næstbedste hold. Danmark, hvor alle spillere i den hjemlige turnering skulle være amatører, opnåede bronze, mens Sverige vandt guld. Fra 1952 til 1980 var det udelukkende østeuropæiske hold, der alle var statsamatører, som vandt de olympiske fod-

boldturneringer. Først da man ved legene i 1984 tillod professionelle spillere, der dog ikke måtte have deltaget i et verdensmesterskab, kunne Frankrig bryde den østeuropæiske dominans. Den nye regel ved legene i 1984 var et resultat af en aftale mellem FIFA og IOC, som dermed fandt frem til en arbejdsdeling i forhold til to store indtægtsgivende sportsbegivenheder – VM i fodbold og de olympiske lege.

OL i London er ofte blevet betragtet som den begivenhed, der bragte IOC og legene ud af de uheldige skygger fra Berlin 1936, der uløseligt var bundet til nazisternes fremturen. Det billede er imidlertid langt fra i overensstemmelse med de reelle forhold, og faktisk kan man i højere grad opfatte legene i London som en parentes i de moderne olympiske leges historie. Legene foregik så tæt på krigens afslutning, at de nye realiteter efter krigen endnu ikke havde øvet indflydelse på de olympiske lege – nemlig at verden var delt i to store interessesfærer, at den kolde krig stod for døren, og at IOC af hensyn til sit omdømme med fremkomsten af Vesttyskland og Østtyskland var nødt til at tackle det tyske spørgsmål (Hansen og Skovgaard 2012).

LONDON 2012

Da IOC i 2005 i Singapore skulle afgøre, hvilken by der i 2012 ville blive vært for OL, var det, som det er fremgået, første gang London skulle ud i en åben konkurrence med en række andre byer. Selve iscenesættelsen af legene var denne gang også helt anderledes end de to tidligere. Siden den intensiverede kommerialisering af legene fra og med OL i 1984 i Los Angeles, havde disse udviklet sig til en ret så enestående medie- og turistbåret megaevent, som storbyer verden rundt fandt særdeles attraktive – uafhængig af, om legene så i en større målestok kunne gøres

til en overskudsforretning eller ej. OL i London 2012 var altså en ganske anden begivenhed end de første lege i 1908 under den britisk-franske verdensudstilling og legene i 1948 i skyggen af nazismen og Anden Verdenskrig.

EN OVERRASKENDE VÆRT, OPHIDSEDE FRANSKMÆND OG KLODSEDE AMERIKANERE

Tilbage i første del af 00'erne var der ikke meget, der tydede på at London ville få det olympiske værtskab for 2012. En anden stor europæisk hovedstad, Paris, var de flestes favorit. Det var tredje gang indenfor kort tid, at Paris bød ind på OL. IOC har haft en tendens til – før eller siden – at honorere byer, der gentagne gange stiller sig til rådighed. Samtidig havde London efter manges mening stort set diskvalificeret sig selv ved at tabe verdensmesterskabet i atletik 2005 på gulvet. Den engelske hovedstad var i første omgang tildelt værtskabet for atletikkens globale begivenhed, men måtte trække sig på grund af økonomiske problemer. Helsinki kom i stedet til at danne ramme om atletikkens kombattanter i 2005. Den engelske hovedstad havde altså for ganske nylig smidt håndklædet i ringen i forbindelse med et stort idrætsstævne. Hvordan kunne byen så få til opgave at løfte et arrangement som de olympiske lege, der var mange gange større end et verdensmesterskab i atletik? (Bloyce og Smith 2010, s. 165-169)

Billedet med den franske favorit og den britiske outsider begyndte dog at ændre sig samtidig med, at den dobbelte OL-guldvinder Sebastian Coe i maj 2004 blev sat i spidsen for englændernes bud. I juni 2005 offentliggjorde IOC deres endelige vurdering af de fem tilbageværende kandidater til OL-2012. Paris var stadig i front, men London var absolut kommet tættere på, og Madrid lå også godt til. Sådan vurderede de fleste eksperter i hvert fald situationen.

Den eneste by, der midt i 2005 decideret var spillet af banen, var Moskva. Russerne skulle dog snart få noget at glæde sig over på sportsbegivenhedsfronten. Det store land fik tildelt både vinterlegene i 2014 og VM i fodbold 2018. Begge arrangementer kom i hus ved medvirken af Ruslands stærke mand, Vladimir Putin (Horne & Whannel 2012, s. 3-46).

Amerikanerne, der i sidste ende skulle mislykkes med at få 2012-legene til New York, tog hul på et par skibbrudne OL-bud. I 2009 gik det således galt med at promovere Chicago som legenes by i 2016. Den pris gik i stedet til Rio de Janeiro, Brasilien. Tre af de såkaldte BRIK-lande (Brasilien, Rusland, Indien og Kina) ville dermed indenfor en periode på mindre end 10 år afholde en af verdens største sportsbegivenheder. Kun Indien var ikke med på OL-holderet. Kuldefejlingen af Chicago-buddet stod endelig klart i forbindelse med IOC's kongres i 2009, som blev afholdt i København, og bl.a. bød på indlemmelse af den danske kronprins i Den Internationale Olympiske Komité.

En faktor, der synes at have spillet ind på amerikanernes overraskende ringe præstation i København, var deres manglende forståelse af IOC's særlige politiske spilleregler. Moderniseringer til trods er IOC stadig en organisation præget af ældre mænd – ikke sjældent fra samfundets elite med hang til at holde på traditioner funderet i de moderne olympiske leges afsæt i europæisk overklasse og diplomati omkring skiftet mellem det 19. og 20. århundrede. I den slags kredse tales der offentligt kun i antydninger om, hvem der mon går hen og vinder værtskaber for OL. Kulturelle koder som disse var der åbenbart ingen, som havde fået forklaret amerikanernes forventede trumfkort, præsidentfrue Michelle Obama og tv-vært Oprah Winfrey. I København opfordrede præsident-

fruen angiveligt direkte IOC-medlemmer til at stemme på Chicago. Sådan gøres det bare ikke i IOC-regi – og det var der nok flere af organisationsmedlemmerne, der valgte at informere amerikanerne om ved hurtigt at vælge Chicago fra. Det hjalp end ikke, at amerikanerne hentedede den helt store spiller, Michelles mand, til København. Faktisk mente nogle observatører, at en del IOC-medlemmer blev noget knotte over præsidentens ankomst. Med Obama i byen blev der nemlig skruet yderligere op for sikkerhedsforanstaltningerne, hvilket gjorde topmødet til en logistisk prøvelse af de helt store. I det lidt større billede hjalp det heller ikke amerikanerne, at stærke IOC-kræfter var noget pikeret over USA's særstatus i forbindelse med fordeling af organisationens økonomiske ressourcer (Tomlinson 2012, s. 5-12).

For så vidt angår tildelingen af 2012-legene var det måske netop briterne evne til at spille det komplicerede olympiske politiske spil, der i sidste ende var med til at tippe balancen fra Paris til London. IOC skulle sluttelig udvælge værtsbyen i forbindelse med sin 117. session, der fandt sted i Singapore i juli 2005. Lige op til den store begivenhed var den britiske premierminister, Tony Blair, som den eneste centrale statsleder, til stede i byen. Blair udøvede en særskilt vigtig indsats for London. Efter flere voteringsrunder vandt London med noget nær den smalleste margin overhovedet: 54 stemmer mod 50 til Paris (Tomlinson 2012, Horne & Whannel 2012, s. 16-17).

I den forbindelse er det interessant at bemærke, at Blair i bogen *A Journey* anfører, at hans italienske kollega – Silvio Berlusconi – spillede en ikke ubetydelig positiv rolle for Blairs egen vurdering af de britiske chancer. Berlusconi lod forstå, at han ville lægge sig i selen for at sikre London det olympiske værts-

skab. Sammen med Schweiz var i Italien på det tidspunkt det land, der husede flest IOC-medlemmer (The telegraph 2010, Blair 2010, s. 552).

Pressens folk var i tiden efter Singapore-sessionen på nakken af den franske præsident, Jacques Chirac, der først sent var kommet til Singapore og med klassisk fransk arrogance lykkedes med at misfornøje en del med udtalelser som fx, at næstefter det finske var det engelske køkken det ringeste (Barkham 2005). Den franske statsleders optræden var altså i skærende kontrast til Blair, der holdt en stribe møder med udvalgte IOC-medlemmer (Blair 2010, s. 544-551).

LONDON – MED LEGACY SOM BEVÆGGRUND

Briterne formulerede fem hovedambitioner for 2012-legenes længevarende indvirkning på ikke bare London, men Storbritannien som helhed.

Ambitionen var at:

- gøre Storbritannien til en af verdens førende sportsnationer.
- udvikle den del af London, der altovervejende skulle danne ramme for legene.
- gøre brug af legene som inspiration for særligt unge mennesker til livslang læring og til at tage ansvar for nærområdets trivsel.

Tower Bridge klædt med de olympiske ringe under OL i London 2012.

- skabe en olympisk by, der kunne understøtte bæredygtig udvikling og livsførelse.
- fremvise Storbritannien som et kreativt og inkluderende samfund, der er værd at besøge og gøre forretning med (Department for Culture, Media and Sport 2008, s. 6-7).

De britiske ambitioner var der således ikke noget i vejen med.

Faktisk kan man med rimelighed sige, at de britiske legacymål fremstår så højtravende, at de næsten er programmeret til at forblive enten uafklarede eller decideret uforløste. Hvorfor denne tendens til stadig mere komplekse legacyudmeldinger fra værtsbyernes side? Et godt sted at tage fat på forklaring er væksten i legenes volumen. I løbet af 1980'erne og 1990'erne steg antallet af olympiske sportsgrene og discipliner mærkbart. I takt hermed voksede antallet af atleter, trænere og mediefolk, der skulle serviceres. Sportsfaciliteter og generel infrastruktur blev ligeledes i endnu højere grad en markant udgiftspost. De olympiske lege blev, med et ord, gigantiske (Bloyce & Smith 2010, s. 158-160).

Særligt for regeringer i demokratiske lande blev det derfor et ligeså gigantisk fokus at forklare byers og landes borgere, hvorfor det at huse OL nu var sådan en fantastisk idé. Legacy er i de sidste 15 år vokset frem som politiske beslutningstageres centrale begreb i udlægningen af legenes herligheder, og de forventede positive afkast heraf. I den henseende er det nærmest en fordel, at legacy er en uklar størrelse, som kan indeholde snart sagt hvad som helst. Hermed er der nemlig skabt et frirum, der muliggør varierede fortolkninger af begivenheder og slutresultater. Dette er vigtigt i den politiske verden, hvor involverede parter altid er opmærksomme på at skabe sig selv den bedst mulige position for at påvirke den gældende udlægning af kom-

plicerede forløb, som fx afholdelsen af verdens største sportsbegivenhed.

På den baggrund er det blevet foreslået, at de vidtfavnende legacymål for London netop blev til for at styrke argumentationen for det givtige i overhovedet at byde på OL. Som det var tilfældet med Sydney-legene i år 2000, og i endnu højere grad Athen og Beijing-legene i henholdsvis 2004 og 2008, kan det nu slås fast, at den samlede pris og volumen på London-legene bliver af en sådan størrelse, at påvirkningen heraf vil præge både by og land i en årrække. Centrale beslutningstagere har dermed i hele forløbet haft behov for holdbare og ikke mindst attraktive samfundsmål at henvise til, når offentligheden efterspørger svar på, hvad Storbritannien får ud af de godt ni milliarder pund legene beregnes at komme til at koste – et beløb, der i øvrigt er lig med en godt 100 % overskridelse af det oprindelige budget (Mangan 2010).

INDLØSNING AF LEGACYMÅL

Det er selvklart noget for tidligt at afgøre, hvor langt London faktisk kommer med de mere eller mindre klare mål tilknyttet de fem overordnede legacyambitioner. Et par resultater kan dog antydes. Hvad angår bæredygtighed, kommer målsætningerne på det område kun i hus, hvis OL programmerne integreres med mere langsigtede politiske tiltag sat i værk en god tid før 2012 og med forløb i en lang periode efter. Ifølge nogle kilder er det faktisk lykkedes at etablere en stærk koalition af ministerielle partnere, byens myndigheder og centrale OL-enheder på områder vedrørende bæredygtig udvikling og livsførelse. Kommissionen, der er sat til at overvåge denne del af London Legacy erklærede i april 2011, at selve OL faciliteterne og den tilkoblede infrastruktur har sat nye standarder for så vidt angår bæredygtigt byggeri. Tilbage står så en

bekymring vedrørende den videre infrastrukturelle udvikling af området efter selve legene. Dertil kommer også en overvejelse vedrørende den negative miljøpåvirkning afledt af de mange tusinde af mennesker, der skal flytte sig henover kloden i forbindelse med legene.

På positivsiden er der udviklet et varieret læringsprogram vedrørende olympisk legacy, der bl.a. byder på viden og indsigt i dokumenterede forbindelser mellem sundhed, sikkerhed, samfundsmæssig produktivitet og fysisk aktivitet. Det er ligeledes i høj grad lykkedes at gøre brug af lokal arbejdskraft, et vigtigt punkt for ambitionen om at udvikle den del af London, der altovervejende danner ramme for legene. I et længere perspektiv er det sat som et succeskriterium at anvende OL som springbræt til fortsat erhvervsudvikling i den østlige del af London (Commission for a Sustainable London 2012). Fremtiden vil vise om det bliver sådan, og om det i så tilfælde vil komme den nuværende lokalbefolkning til gavn. Det er ikke umuligt, at de store løft af de østlige bykvarterer primært kommer til at gavne nyetablerede firmaer og tilflyttere. De sidste vil måske slå sig ned i de boliger, som etableres i den olympiske by efter legenes afslutning. Hvem der får råd til at bo i byen, er nok blevet mere usikkert efter den i 2011, blev solgt til et konsortium anført af Qatars statslige ejendomsfond, Qatari Diar, for en pris på omkring 7 milliarder kroner – ca. 75 % af det, byen har kostet at opføre. En god handel for Qatar. En skidt handel for den allerede hårdt prøvede britiske statskasse. Som underskuds-garant var regeringen nødsaget til at gå ind i det store byggeprojekt, da de private bygherrer måtte give fortabt (Rosendal 2011).

Ambitionen om at gøre Storbritannien til en af verdens førende sportsnationer er todelt – med fokus på såvel bredde som elite. Hvad

sidstnævnte angår, blev det i sommeren 2012 udmålt, at briterne et godt stykke af vejen levede op til deres egne høje ambitioner. På bredresiden er legacymålene mere uklart formulerede, og det er derfor svært at afgøre, i hvilken grad de faktisk bliver opfyldt. Det kan dog allerede nu anføres, at målet om at få millioner af voksne briter til at bevæge sig noget mere i perioden frem til 2012 ikke lykkedes, hvilket egentlig ikke er så overraskende (Department for Culture, Media and Sport 2008, Keech 2012, Longman 2011).³

Mere overraskende er det, at englænderne kunne få sig selv til og slippe af sted med at promovere en ret simpel, men ikke desto mindre central, forventning om, at legene ville understøtte generelle politiske ambitioner om at gøre den britiske befolkning mere fysisk aktiv. For det første er der indtil videre ikke rapporteret stærke beviser for, at olympiske lege er et særlig brugbart afsæt til at gøre en given befolkning mere fysisk aktiv (Bloyce & Smith 2010, s. 178-182). For det andet er det svært at se, hvordan en rendyrket sportsbegivenhed kan være den drivkraft, der skal til, for at få inspireret dem, som også de engelske OL-værter i den her sammenhæng har et fokus på – nemlig de befolkningsgrupper, som er meget lidt fysisk aktive. En fundamental hurdle med hensyn til at engagere den stillesiddende eller kun let motionsaktive del af befolkningen i fysisk aktivitet er, at denne gruppe ofte ikke anser motion som 'noget for dem'. Skal en begivenhed som olympiske lege spille en effektiv rolle i "aktiveringsplaner" er det afgørende, at legene spiller sammen med fx lokale og regionale tiltag, som har til hensigt at give den enkelte konkrete muligheder for og tilbud om at motionere og være fysisk aktiv. OL arrangementet har i den henseende mest til formål at øge befolkningens viden om og positive

holdning til det at bevæge sig – og selvfølgelig efterlade gode fysiske rammer for fysisk aktiv transport eller egentlig idræt og sport. London ser dog umiddelbart ikke ud til at have markant succes med at anvende legene til at styrke briternes hang til fysisk aktivitet.

Interessant nok har den manglende sammenhæng mellem OL-værtsskab og et stigende antal fysisk aktive borgere ikke synderlig indflydelse på udmeldinger fra byer, som satser på fremtidige OL-arrangementer. Fx understøtter Hollands kronprins og IOC-medlem, William-Alexander, Amsterdams forventede bud på OL 2028 – der falder 100 år efter Amsterdam første gang havde legene – med, at

“The Netherlands ambitions to host the Olympic Games will lead to an improvement in Dutch attitudes to sport” (Clark, Huxley & Nemecek 2010, s. 20).

Det udsagn antyder sammenhænge mellem viden, holdning og adfærd, der ikke uden videre kan bekræftes. Men det er måske en nødvendig udmelding i en periode af den olympiske historie, der stadig handler om at give verden ‘*the best Olympic Games ever*’, men ligeså om at levere ‘*the best legacies ever*’ (Bloyce & Smith 2010, s. 186).

OL i London er det hidtidige topmål for olympisk legacy – helt sikkert på papiret, men sandsynligvis også i faktiske resultater. På flere områder har briterne allerede leveret resultater på en del af de fem centrale legacyområder, og om 10-15 år kan de sandsynligvis se tilbage på en række positive virkninger af rigets tredje olympiske livtag.

AFRUNDING OG PERSPEKTIVERING

London 1908 skulle sikre OL's fortsatte overlevelse under IOC's vanskelige etableringsproces

siden grundlæggelsen i 1894. Lidt det samme gjorde sig gældende med legene i London 1948, hvor IOC søgte at tilpasse sig den nye verdensorden, der i skyggen af Anden Verdenskrig begyndte at tage form. London 2012 var en helt ny situation. IOC har de sidste årtier mere og mere aktivt ageret i forhold til større politiske dagsordener vedrørende social, økonomisk og miljømæssig bæredygtighed. Centralt i det nye fokus står det såkaldte legacybegreb, der i den olympiske version har at gøre med en opmærksomhed omkring og en bestræbelse på at sikre først og fremmest legenes økonomiske, sociale, kulturelle og miljømæssige positive betydning før, under og efter de har fundet sted. Hvor langt de britiske lege når på de mere langsigtede legacy mål, er vi forhåbentlig en del klogere på i løbet af de næste år.

Forskellen mellem de tre London-lege, og den kontekst de indgik i, dækker samtidig over tre forskellige perioder i det olympiske systems historie. Efter dannelsen af den Internationale Olympiske Komité i 1894 og det egentlige startskud med de første lege i Athen 1896 var det længe usikkert, om de moderne olympiske lege kunne forventes at blive en tilbagevendende begivenhed hver fjerde år. Som enkeltstående begivenhed var OL i Athen 1896 en rimelig succes, men den internationale bevågenhed var langt fra den, vi kender til i dag. De tre følgende lege kom til at indgå i datidens store verdensudstillinger, ikke fordi det på forhånd var planlagt således, men fordi det var vanskeligt for den forholdsvis sluttede kreds i IOC at organisere disse. Som det er fremgået, var det oprindeligt heller ikke planlagt, at legene i 1908 skulle foregå i London.

Ligesom Athen 1896 var legene i Stockholm 1912 en enkeltstående begivenhed med et til lejligheden nyopført stadion og begyndende standardiseringer af reglerne for konkurren-

cerne. Første Verdenskrig betød dog, at det ikke blev muligt at følge op på det mønster, der havde tegnet sig med Stockholm-legene. De to første lege efter krigen i 1920 i Antwerpen og 1924 i Paris stod således i skyggen af denne – i den forstand, at de krigstabende nationer ikke deltog. Legene fra 1928 til og med 1936 antog efterhånden mere og mere den form, vi i dag kan karakterisere som de moderne leges klassiske form – i hvert fald på det rituelle område. Kulminationen var legene i Berlin i 1936, som gennem nazisternes iscenesættelse, tenderede mod at blive OL's første megaevent.

På ny kom en verdenskrig på tværs og skabte et brud i de moderne olympiske leges historie. London 1948 stod i skyggen af Anden Verdenskrig. Igen deltog de tabende nationer ikke, ligesom Sovjetunionen endnu ikke havde opdaget OL som en brugbar arena til manifestation af det kommunistiske systems fortræffelighed – også på sportens område. Den sovjetiske erkendelse kom først til udtryk fra Helsinki-legene i 1952 og frem. Fra starten af 1950'erne og frem til Los Angeles i 1984 blev legene i høj grad præget af den kolde krig, hvor de kommunistiske statsamatører kunne nyde godt af et i OL-regi efterhånden mere og mere usamtidigt amatørbegreb. Legene i London 1948 må derfor på flere områder – i skyggen af krigen og forud for den kolde krig – opfattes som en parentes i den olympiske historie.

Fra 1984 begyndte de olympiske lege at antage en ny karakter. Legene i Los Angeles i 1984 blev for første gang en stor kommerciel succes, og det begyndte igen at være eftertragtelseværdigt at blive værtsby for OL. Kommercialiseringen førte dog som bekendt til bestikkelsesager i forbindelse med tildelingen af legene, og efter en gennemgribende revision af procedurer for udvælgelse af værtsbyer, begyndte en mere

politisk korrekt adfærd at blive skoledannende for såvel hvervekampagnerne fra de interesserede byer som selve afholdelsen af legene. Sydney-legene i 2000 formedes for første gang i større målestok ud fra en legacytilgang.

I 2005 skulle IOC så finde værtsbyen for legene i 2012. Længe var det et åbent spørgsmål om legene ville gå til Paris eller London. Som beskrevet blev det London, men for første gang i forhold til de to tidligere lege i London, var der i den grad noget at konkurrere om og med for London. I den forstand kan det hævdes, at London 2012 for første gang var den "rigtige" gang, at byen blev vært for de olympiske lege. I 1908 var det en hovsaløsning, fordi Rom ikke kunne påtage sig legene og London i forvejen skulle være vært for en verdensudstilling. Anden gang i 1948 var London den bedste, ja vel nok eneste løsning, da legene skulle genoptages efter Anden Verdenskrig.

LITTERATURLISTE

- Barkham, P (2005): *Chirac's reheated food jokes bring Blair to the boil*, The Guardian, 5 Juli 2005
- Blair, T. (2010): *A Journey*, Hutchinson: Random House.
- Bloyce, D., Smith, A. (2010): *Sport Policy and Development: An introduction*, Routledge, Oxford.
- Commission for a Sustainable London 2012 (2011): *Game changing? – annual review 2010*, London.
- Clark, G., Huxley, J., Nemecek, S. (2010): *The Urban Investment Opportunities of Global Events*, Urban Land Institute London.
- Coubertin, P.d. (1998): *Olympische Erinnerungen*. Sportverlag Berlin.

Department for Culture, Media and Sport (2008): *Before, during and after: making the most of the London2012 Games*, London.

Hansen, J. (1988): Fra Crystal Palace til Athen. OL og verdensudstillingerne. I *Idræthistorisk Årbog 1988*, s. 14-24, Syddansk Universitetsforlag, Odense.

Hansen, J. (2006): *Fodbold – en kort verdenshistorie*, Syddansk Universitetsforlag, Odense.

Hansen, J., Skovgaard, T. (2012): *De olympiske lege – en kort verdenshistorie*. Syddansk Universitetsforlag, Odense.

Horne, J., Whannel, G. (2012): *Understanding The Olympics*, Routledge, Oxford.

Keech, M. (2012): Youth sport and London's 2012 Olympic legacy. I: John Sugden og Alan Tomlinson (red.): *Watching the Olympics: politics, power and representation*, s. 82-96. Routledge, Oxford.

Longman, J. (2011): *England finds 2012 Olympics Don't spur exercise*, The New York Times, 15. februar 2011.

Mangan, J.A. (2010): Prologue: Guarantees of Global Goodwill: Post-Olympic Legacies – too many limping white elephants? I: J.A. Mangan & Mark Dyreson (red.): *Olympic Legacies: Intended and Unintended – Political, Cultural, Economic and Educational*. Routledge, Oxford.

Rosendahl, P. (2011): *Qatar køber Londons OL-by*, Børsen, 5. oktober 2011.

The Telegraph (2010): *London 2012 Olympics: Tony Blair feared 'humiliation' by French in final IOC vote*. 2. september 2010.

Tomlinson, A. (2012): Lording it: London and the getting of the Games. I: John Sugden og Alan Tomlinson (red.): *Watching the Olympics: politics, power and representation*, s. 1-17. Routledge, Oxford.

NOTER

- 1 Artiklen fokuserer ensidigt på de moderne olympiske sommerlege. De paralympiske lege (PL) er ikke indbefattet. Interessant nok udspringer PL af engelske tiltag i årene efter anden verdenskrig. De paralympiske lege (og de nyetablerede Ungdoms OL) fortjener en grundig introduktion på dansk. Opfordringen til at tage den opgave op er hermed givet.
- 2 Artiklen bygger især på vores bog Jørn Hansen og Thomas Skovgaard *De olympiske lege – en kort verdenshistorie*. Syddansk Universitetsforlag, Odense 2012.
- 3 Se også <http://www.idan.dk/Nyheder/a224londonlegacy.aspx?/Home/Nyheder.aspx?currentstart=0&ResultPrPage=15&Kortvisning=False&emneID=>